

RUMPAKA MAMAOS KARYA TATANG SETIADI
(Ulikan Struktural jeung Romantisme)

SKRIPSI

diajukeun pikeun nyumponan salasahiji sarat nyangking gelar Sarjana Pendidikan

ku

Wardah Ramdaningsih

NIM 1908600

PROGRAM STUDI PENDIDIKAN BAHASA SUNDA
FAKULTAS PENDIDIKAN BAHASA DAN SAstra
UNIVERSITAS PENDIDIKAN INDONESIA

2023

LEMBAR HAK CIPTA

RUMPAKA MAMAOS KARYA TATANG SETIADI
(Ulikan Struktural jeung Romantisme)

oleh
Wardah Ramdaningsih
NIM 1908600

Sebuah skripsi yang diajukan untuk memenuhi sebagian dari syarat memperoleh gelar Sarjana Pendidikan pada Program Studi Pendidikan Bahasa Sunda Fakultas Pendidikan Bahasa dan Sastra

© Wardah Ramdaningsih 2023
Universitas Pendidikan Indonesia
2023

Hak Cipta dilindungi undang-undang
Skripsi ini tidak boleh diperbanyak seluruhnya atau sebagian, dengan dicetak ulang, difotokopi, atau cara lainnya tanpa seizin penulis

LEMBAR PENGESAHAN

WARDAH RAMDANINGSIH

NIM 1908600

RUMPAKA MAMAOS KARYA TATANG SETIADI

(Ulikan Struktural jeung Romantisme)

disaluyuan jeung disahkeun ku:

Pangaping,

Dr. Retty Isnendes, S.Pd., M.Hum.

NIP 197212021999032001

Kauninga ku

Pupuhu Program Studi Pendidikan Bahasa Sunda

Fakultas Pendidikan Bahasa dan Sastra

Universitas Pendidikan Indonesia

Prof. Dr. Nunuy Nurjanah, M.Pd.

NIP 196707101991022001

**Rumpaka Mamaos Karya Tatang Setiadi
(Ulikan Struktural jeung Romantisme)¹**

Wardah Ramdaningsih²

ABSTRAK

Ieu panalungtikan medar ngeunaan struktur jeung ajén romantik nu nyampak dina rumpaka mamaos karya Tatang Setiadi. Tujuan tina ieu panalungtikan téh nyaéta pikeun nganalisis jeung ngadéskrripsikeun: 1) struktur rumpaka mamaos karya Tatang Setiadi; 2) ciri romantisme nu nyangkaruk dina rumpaka mamaos karya Tatang Setiadi. Méthode anu digunakeun dina ieu panalungtikan nyaéta méthode déskriptif analisis kalawan pamarekan kualitatif. Téhnik anu digunakeun dina ieu panalungtikan nyaéta téhnik taalaha pustaka, wawancara, sarta dokuméntasi. Instrumén anu digunakeun dibagi jadi tilu nyaéta instrumén pikeun transkripsi mamaos, instrumén pikeun ngumpulkeun data, jeung instrumén pikeun ngolah data. Tiori anu digunakeun dina ieu panalungtikan nyaéta tiori struktur puisi Alton C. Morris & I.A. Richard, jeung tiori romantisme Aoh K. Hadimadja. Hasil panalungtikan nuduhkeun, struktur puisi anu kapaluruh dina rumpaka mamaos karya Tatang Setiadi téh kawilang variatif jeung silih pakait antar strukturna. Salian ti éta, aya ogé ciri romantisme Ranu kapaluruh dina rumpaka mamaos karya Tatang Setiadi ngawengku mélankolis, primitivisme, séntiméntalisme, individualisme, jeung éksotismé anu nambahan ajén kaéndahan tina rumpakana.

Kecap Galeuh: mamaos, romantisme, struktur, Tatang Setiadi

¹ Ieu skripsi diaping ku Dr. Retty Isnendes, S.Pd., M.Hum

² Mahasiswa Program Studi Pendidikan Bahasa Sunda FPBS UPI Bandung Entragan 2019

**Lirik *Mamaos* Karya Tatang Setiadi
(Kajian Struktural dan Romantisme)¹**

Wardah Ramdaningsih²

ABSTRAK

Penelitian ini membahas tentang struktur dan nilai romantik yang terkandung dalam lirik *mamaos* karya Tatang Setiadi. Tujuan dari penelitian ini adalah untuk menganalisis dan mendeskripsikan: 1) struktur puisi dalam lirik *mamaos* karya Tatang Setiadi; 2) ciri romantisme yang terkandung dalam lirik *mamaos* karya Tatang Setiadi. Metode yang digunakan dalam penelitian ini adalah metode deskriptif analisis dengan pendekatan kualitatif. Teknik yang digunakan dalam penelitian ini adalah teknik telaah pustaka, wawancara, serta dokumentasi. Instrumen yang digunakan terbagi menjadi tiga, yaitu instrumen untuk transkripsi *mamaos*, instrumen untuk mengumpulkan data, dan instrumen untuk mengolah data. Teori yang digunakan dalam penelitian ini yaitu struktur puisi Alton C. Morris & I.A. Richard, serta teori romantisme Aoh K. Hadimadja. Hasil dari penelitian menunjukkan, struktur puisi yang terkandung dalam lirik *mamaos* karya Tatang Setiadi yang variatif dan saling terhubung antar strukturnya. Selain itu, terdapat pula ciri romantisme yang terkandung dalam lirik *mamaos* karya Tatang Setiadi, yaitu melankolis, primitivisme, sentimentalisme, individualisme, dan eksotisme yang menambah nilai keindahan pada lirik tersebut.

Kata Kunci: *mamaos*, romantisme, struktur, Tatang Setiadi

¹ Skripsi ini dibimbing oleh Dr. Retty Isnendes, S.Pd., M.Hum.

² Mahasiswa Program Studi Pendidikan Bahasa Sunda FPBS UPI Bandung Angkatan 2019

Mamaos Lyrics by Tatang Setiadi
(Structural Studies and Romanticism)¹

Wardah Ramdaningsih²

ABSTRACT

This research discusses the structure and romantic value contained in the lyrics of mamaos by Tatang Setiadi. The purpose of this study is to analyze and describe: 1) the structure of poetry in mamaos lyrics by Tatang Setiadi; 2) the romantic characteristics contained in the lyrics of mamaos by Tatang Setiadi. The method used in this study is a descriptive method of analysis with a qualitative approach. The techniques used in this study are literature review techniques, interviews, and documentation. The instruments used are divided into three, namely instruments for transcription of mamaos, instruments for collecting data, and instruments for processing data. The theories used in this study are the poetry structure of Alton C. Morris & I.A. Richard, and the theory of romanticism of Aoh K. Hadimadja. The results of the study showed that the structure of the poem contained in the lyrics of mamaos by Tatang Setiadi was varied and interconnected between its structures. In addition, there are also romantic characteristics contained in the lyrics of mamaos by Tatang Setiadi, namely melancholy, primitivism, sentimentalism, individualism, and exoticism that add beauty value to the lyrics.

Keyword: *mamaos, structure, romanticism, Tatang Setiadi*

¹ *This thesis was guided by Dr. Retty Isnendes, S.Pd., M.Hum.*

² *An undergraduate student of the UPI's Sundanese Language Education Program 2019.*

DAPTAR EUSI

PERNYATAAN.....	v
PANGJAJAP.....	vi
TAWIS NUHUN.....	vii
ABSTRAK	x
DAPTAR EUSI.....	xiii
DAPTAR TABÉL	xv
DAPTAR BAGAN.....	xvi
DAPTAR GAMBAR.....	xvii
DAPTAR SINGGETAN	xviii
DAPTAR LAMPIRAN	xix
BAB I BUBUKA.....	1
1.1 Kasang Tukang Panalungtikan.....	1
1.2 Idéntifikasi jeung Rumusan Masalah.....	4
1.2.1 Idéntifikasi Masalah.....	4
1.2.2 Rumusan Masalah.....	5
1.3 Tujuan Panalungtikan.....	5
1.3.1 Tujuan Umum.....	5
1.3.2 Tujuan Husus.....	5
1.4 Mangpaat Panalungtikan.....	6
1.4.1 Mangpaat Téoritis.....	6
1.4.2 Mangpaat Praktis.....	6
1.5 Raraga Tulisan.....	7
BAB II ULIKAN TIORI, PANALUNGTIKAN SAMÉMÉHNA, JEUNG RARAGA MIKIR.....	8
2.1 Ulikan Tiori.....	8
2.1.1 Mamaos.....	8
2.1.2 Struktural.....	14
2.1.3 Romantisme.....	22
2.2 Panalungtikan Saméméhna.....	24
2.3 Raraga Mikir.....	26

BAB III MÉTODE PANALUNGTIKAN.....	28
3.1 Désain Panalungtikan.....	28
3.2 Téhnik Panalungtikan.....	30
3.2.1 Téhnik Ngumpulkeun Data.....	30
3.2.2 Téhnik Ngolah Data.....	30
3.3 Instrumén Panalungtikan.....	30
3.4 Data jeung Sumber Data Panalungtikan.....	33
3.4.1 Data.....	33
3.4.2 Sumber Data.....	33
3.5 Prosedur atawa Alur Panalungtikan.....	35
BAB IV HASIL PANALUNGTIKAN JEUNG PEDARAN.....	36
4.1 Hasil Panalungtikan.....	36
4.1.1 Struktur Puisi.....	37
4.1.2 Romantisme.....	83
4.2 Pedaran.....	89
4.2.1 Pedaran Struktur Puisi dina Rumpaka Mamaos Karya Tatang Setiadi.....	90
4.2.2 Pedaran Ciri Romantisme dina Rumpaka Mamaos Karya Tatang Setiadi.....	91
BAB V KACINDEKAN, IMPLIKASI, JEUNG RÉKOMÉNDASI.....	94
5.1 Kacindekan.....	94
5.2 Implikasi.....	95
5.3 Rékoméndasi.....	96
DAPTAR PUSTAKA	97
LAMPIRAN.....	100
RIWAYAT HIRUP.....	145

DAPTAR TABÉL

Tabél 3. 1 Pedoman Wawancara.....	31
Tabél 3. 2 Data Transkripsi Mamaos	31
Tabél 3. 3 Kartu Data Struktur Puisi.....	31
Tabél 3. 4 Kartu Data Ajén Romantik.....	32
Tabél 3. 5 Kartu Data Analisis Déskriptif.....	32
Tabél 3. 6 Kartu Data Analisis Déskriptif	32

DAPTAR BAGAN

Bagan 2.1.....	25
Bagan 3.1.....	27
Bagan 3.2.....	33

DAPTAR GAMBAR

Gambar 3. 1 Tembang Kamelang.....	33
-----------------------------------	----

DAPTAR SINGGETAN

BCB	: Basa Cicirén Bangsa
CR	: Ceurik Rahayat
Dr	: Doktor
GK	: Gupay Kamelag
H	: Haji
Hj	: Hajjah
FPBS	: Fakultas Pendidikan Bahasa dan Sastra
J	: judul
Jsb	: jeung sajabana
K	: Kates
Kc.	: kaca
KDK	: Kidung Kinanti
KDKM	: Kidung Kamelang
KL	: Kinanti Layar
L	: laras
MD	: madenda
M.Hum	: Magister Humaniora
M.Pd.	: Magister Pendidikan
M.Si	: Magister Sains
NIM	: Nomor Induk Mahasiswa
No.	: Nomor
P	: pélog
Pd	: pada
Pdl	: padalisan
PPT	: Papatet
Prof.	: Profesor
saw.	: salallahu ‘alaihi wassalam
SL	: saléndro
S.S	: Sarjana Sastra
S.Pd.	: Sarjana Pendidikan
Spk.	: saparakanca
Swt.	: Subhanahu wa ta’ala
TK	: Tunggul Kawung
TS	: Tatang Setiadi

DAPTAR LAMPIRAN

Lampiran 1: Surat Keputusan Dosen Pembimbing	101
Lampiran 2: Transkripsi Rumpaka Mamaos Karya Tatang Setiadi	103
Lampiran 3: Rumpaka Mamaos Karya Tatang Setiadi dina Buku Tembang Kamelang	103
Lampiran 4: Data Panalungtikan	106
Lampiran 5: Data Struktur Puisi	107
Lampiran 6: Analisis Struktur Lahir Puisi	111
Lampiran 7: Analisis Struktur Batin	137
Lampiran 8: Ajén Romantik	139
Lampiran 9: Dokuméntasi	144

DAPTAR PUSTAKA

- Arikunto, S. (2013). *Prosedur Penelitian: Suatu Pendekatan Praktik*. Rineka Cipta.
- Damayanti, A. A. (2019). Romantisisme di Indonesia dan Belanda pada Awal Abad ke-20. *Susastra FIB Universitas Indonesia*, 60.
- Danadibrata, R. A. (2015). *Kamus Basa Sunda*. Kiblat Buku Utama.
- Ghaliyah, B. N. (2017). Dakwah Melalui Tembang Sunda Cianjuran. *Dewaruci*, 12(2), 40–41.
- Gusnira, A. (2018). *Rumpaka Album Kawih Deudeuh jeung Geugeut Karya Eddy D. Iskandar pikeun Bahan Pangajaran Kawih di Sma Kelas X: Ulikan Struktural jeung Ajén Éstétika*. Universitas Pendidikan Indonesia.
- Hadimadja, A. K. (1972). *Aliran-Aliran Klasik, Romantik dan Realisma dalam Kesusastraan: Dasar-Dasar Perkembangannya*. Pustaka Jaya.
- Hendrayana, D. (2016). *Serat Keur Emay pedanan Sabudeureun Cianjuran*. Dunia Pustaka Jaya.
- Hendrayana, D. (2020). Pelurusan Istilah Kawih, Tembang, dan Cianjuran. *Panggung*, 30(3).
- Isnendes, Chye Retty, Narudin, jeung T. (2018). *Teori Sastra Kontemporer* (Sumiyadi (ed.); 1st ed.). UPI Press.
- Isnendes, C. R. (2010). *Teori Sastra* (D. Koswara (ed.)). Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah-FPBS-UPI.
- Istiqomah. (2019). Romantisme Dalam Kumpulan Puisi Senyawa Karya Andrei Aksana. *Dialektik*, 1.
- Juniawati, A. (2019). Struktur dan Romantisme dalam Kumpulan Cerpen Kidung Kampung Berdebu Karya Saifun Arif Koje. *Jurnal Pendidikan Dan Pembelajaran Khatulistiwa*, 8(11).
- Kamus Besar Bahasa Indonesia*. (2021).
- Kurnia, G. (2003). *Deskripsi Kesenian Jawa Bara*. Kerjasama Dinas Kebudayaan & Pariwisata, Jawa Barat [dengan] Pusat Dinamika Pembangunan, Unpad.
- Luxemburg, Jan van. (1991). *Tentang Sastra*. Intermasa.
- Mulyani, N. (2017). *Ulikan Struktural jeung Ajén Étnopédagogik dina Rumpaka*

- Tembang Cianjuran Wanda Panambih Karya Mang Bakang pikeun Bahan Pangajaran Sastra di SMA*. Universitas Pendidikan Indonesia.
- Munsi, M. F. (22 C.E.). Romantisme dalam Antologi Puisi Kidung Leluhur Cianjur Karya Yusuf Gigan (Romantism In The Anthology Of Kidung Leluhur Cianjur By Yusuf Gigan). *Jurnal Bahasa, Sastra, Dan Pembelajarannya*, 12.
- Panitia Lembaga Basa dan Sastra Sunda. (1981). *Kamus Umum Basa Sunda LBSS*. Tarate.
- Ramdani, S. (2021). *Rumpaka Tembang Atikan Karya Dian Hendrayana (Ulikan Struktural jeung Étnopédagogi)*. Universitas Pendidikan Indonesia.
- Sidiq, Umar & Choiri, M. . (2019). *Metode Penelitian Kualitatif di Bidang Pendidikan*. Nata Karya.
- Su'eb, R. A. H. (1997). *Wawasan Tembang Sunda*. Geger Sunten.
- Sudaryat, Y. (2021). *Léksikosémantik Basa Sunda* (U. Kuswari (Ed.)). UPI Press.
- Sugiyono. (2017). *Metode Penelitian Kuantitatif, Kualitatif, dan R&D*. Alfabeta.
- Supriatna, E. N. (2003). *Tembang Kanayagan*. Sanggar Seni Gentra Gending Wirahma Sari.
- Waluyo, H. (1987). *Teori dan Apresiasi Puisi*. Erlangga.
- Wiradiredja, Yusuf, spk. (2003). *Tembang Sunda Cianjuran*. Dinas Pendidikan dan Kebudayaan.